

שרה אהרונסון היפהפיה, ניבורת נילי שהתאבדה לאחר סידרת עינויים בידי התורכים, בטובה להסגיר את ליסנסקי לידהם. גם אבשלום וגם ליסנסקי היו מאוהבים בה, אולם כל אחד בתקופה שונה.

התעניין בפרשה רק ב־1960, כאשר עסק ב־מחקר על שבטי הבדואים בגנג. תוך כדי מחקר זה נתקל בן־אלקנה, בוגר הפקולטות להיסטוריה של עם ישראל ולי־סוציולוגיה באוניברסיטת בראיילן, בסיפורו של הלורד פלמר שנרצח בסניי ב־1882 ליד ראס סודר. הלורד פלמר היה היסטוריון בריטי שעסק גם בעבודות מודי־עין ונרצח על־ידי הבדואים. הבריטים הצי־ליחו לגלות את קברו, תפסו את הרוצחים ותלו אותם.

פרשת הלורד פלמר נראתה לבן־אלקנה כמקבילה לפרשת אבשלום פיינברג. הוא הצי־סער שבמבצע קדש ב־1956, בעת ששירת ב־מימשל הצבאי ברצועה. לא ניסה לחקור בפרשה. עתה החלה תעלומת אבשלום פיינ־ברג לסקרן מחדש.

אין סודות במידבר, אמר בן־אלקנה. בכל מקום אחר נעלמות העקבות והסודות נעלמים. אבל המידבר שונה מהאזור ה־מישבי. ניתן למצוא בו עקבות גם אחרי 50 שנה. אין לחאר שעל מאורע כזה, כמו התי־קלות בדואים בשני מרגלים יהודים לא ידברו בשיחות הערב ליד המדורות במידבר. מוכרחים להימצא אנשים הזוכרים סיפורים אלה.

מה שהדהים את בן־אלקנה הוא העובדה שמשפחת בית נילי לא עשתה כל מאמץ במשך השנים לגלות את מקום קברו של אבשלום.

אולם סקרנותו הטבעית של בן־אלקנה נדחתה הצידה בלחץ מאורעות אחרים. הוא חזר למשרה. היה סרוד בלימודיו, מחקרי ותפקידו, מכדי להתמסר לחקר הפרשה.

תשובה שולית מהמשפחה

ק בראשית 1966 חזר בן־אלקנה אל הנושא. היה זה לאחר שנתקל בהארץ ברשימתו של אורי קיסרי אבשלום פיינברג בקיסריה. המאמר הציג אותו מחדש. איש אור דמותו של אבשלום עורר בי מחדש את כל ההגיגים שדחיתי הצידה והביא אותי להזדהות עם הדמות. סיפר בן־אלקנה. ראיתי תי שבדור הנוכחי עשינו מה שאנשי נילי־עשו בדור הקודם.

בן־אלקנה התקשר עם קיסרי סלפונית והציע לו להיפגש כדי לשוחח על הנושא. כאשר דחה קיסרי את תשובתו. כתב לו בן־אלקנה מכתב בו הסביר, בין השאר, את מניעיו: "כמו רבים אחרים הושפעתי גם אני מאותם השקפות ומעשים של אנשי נילי־בכלל ואבשלום פיינברג בפרט. אין לי ספק שהזדהות זו שימשה מניע לרבים (וולי ב־המשך בעמוד 27)

לדברי ליסנסקי הרגו הבדואים את אב־שלום פיינברג ב־20 בינואר 1917.

"לאבשלום, באהבה משרה"

אולם המיפור שסיפר ליסנסקי ל־אהרון אהרונסון נשאר בגדר סוד. אהרונסון חשש כי הידיעה על מות אבשלום עלולה לגרום להתפוררות מחתרת נילי־בארץ, ולכן החליט להעלימה. רק לאחיותיו גילה את הסוד. בארץ נפוצה השמועה כי אבשלום נשלח על־ידי הבריטים לאנגליה על מנת לעבור קורס טייס.

ליסנסקי חזר לארץ והפך לדמות המרכזית בנילי. מה שאירע באותה שנה עד למצוד שערבו התורכים על ליסנסקי, נסיונות אי־שי השומר לרצחו, תפיסתו בידי התורכים והוצאתו להורג בשלהי אותה שנה — זוהי פרשה מסעירה בפני עצמה. לפני שנתיים סער הציבור בארץ סביב פרשה זו בעת שנאסר על קול ישראל לשדר תכנית בשם מידור שהקדשה לליסנסקי.

העובדה היא שעד יום מותו סרב ליסנסקי לספר לחבריו בנילי מה אירע לאבשלום. התעלומה סיקרנה במיוחד את איש נילי־נעמן בלקינד מראשון־לציון, שהחליט ל־חשוף בעצמו את הסוד. הוא יצא לסיני לגלות את עקבות אבשלום, נתפס בידי ה־תורכים, נשכר בחקירתו וגרם לחיסולה של נילי. הוא עצמו נכלא יחד עם ליסנסקי והוצא יחד עכו להורג.

אולם גם בימיו האחרונים ניסה נעמן ל־

האביר הטראני, שנחשד בכך כי רצה את אבשלום פיינברג בגלל אהבתם המשותפת ל־שרה. הוא נתלה על־ידי מעניו התורכים מ־פר חודשים לאחר שנודע על מות אבשלום.

הוציא מיוסף את סוד העלמו של אבשלום. תשובתו של ליסנסקי היתה תמיד: "אם תחיה תדע! ואם לא תחיה מה זה כבר משנה?"

נעמן לא הסתפק בתשובה וחייט בכליו של יוסף. הוא מצא שם תמונה של שרה אהרונסון שמאחוריה היתה כתובה הקדשה: "לאבשלום, באהבה משרה". כך נולד החשד הנורא כי ליסנסקי חיסל את אבשלום פיינברג במדבר בשל אהבתם המשותפת לשרה אהרונסון. הסיפור עבר מפה לאוזן בישוב גם לאחר תלייתם של ליסנסקי ובלקינד ולמעשה נטו רבים להאמין לו עד ה־30 ב־אוקטובר השנה. רבים מאנשי השומר סייעו לחשד זה כדי להקל על מצפונם בגורמם לתפיסתו ותליתו של ליסנסקי.

"קבר אליהודי"

רבה מקורות משפחת אהרונסון וגניבורי נילי נשאר עד היום בגדר סוד. שריתי המשפחה שומרים את הסודות בדיהם כדי שלא יפגע זכרם של גיבורי המשפחה. למרות זאת הצליחו חוקרים שונים לגלות מספר פרטים.

אין זה סוד כי בתקופת שהותו של אב־שלום פיינברג בתחנת־הנסיונות בעתלית היו שתי האחיות, רבקה ושרה אהרונסון מאר־הבות בו. המשפחה אירשה את רבקה ל־אבשלום ואילו את שרה השיאו לסוחר יהודי בולגרי מקושטא. ב־1916 נטשה שרה את בעלה וחזרה לארץ אל שורות נילי. באותה תקופה התחדשו קשריה עם אבשלום.

באותה תקופה, שמנה כ־80 אלף איש, היה ארגון השומר. היה זה ארגון שנוהל כאגודת חברים סוציאליסטית ובחל בפעולות כמו ריגול, בסיוע לבריטים ראו אנשי השומר סיוע למעצמה אימפריאליסטית ולכן הסתייגו ממנו. באנשי המחתרת הזכרונות, שלאחר נצח זכתה בשם נילי (ראשי תיבות של נצח ישראל לא ישקר) ראו אנשי השומר יוצא־דופן, בני האצולה של הישוב העברי באותם הימים.

אחד האנשים המרכזיים במחתרת נילי־היה אבשלום פיינברג. אבשלום, בנו של הבליוני ישראל פיינברג, היה דמות ש־הלהיבה את דמיון של בנות המושבות ה־רומנטיות. הוא היה כחוש, שחרחר, יפה־תואר ובעל נפש של משורר. בהיותו בן 17 נשלח ללמוד בפאריס, שם נמנה על חוגי המשוורים הצרפתים הצעירים וכשחזר ל־ארץ, לעבוד בתחנת־הנסיונות של אהרון אהרונסון, נערץ כאיש התרבות הצרפתית.

למעשה היה אבשלום פיינברג הרוח החיה של נילי. מונע על־ידי רעיונות לאומניים, חלם אבשלום על הקמת מדינה עברית בארץ־ישראל, הוגדר לאחר מכן על־ידי רבים כ־"צבר ראשון בארץ־ישראל".

נסיונותיהם של אנשי נילי להתקשר עם המודיעין הבריטי במצרים לא הוכתרו ב־הצלחה. האנגלים לא התייחסו ברצינות ל־מחתרת העברית. כל נסיונותיו של אבשלום להעביר את הידיעות שריכזה המחתרת ל־ספינה בריטית שהיתה צריכה להגיע לחוף עתלית עלו בתוהו. הוא החליט להגיע ל־מצרים דרך סיני, כדי לחשוף את המגע, נתפס על־ידי התורכים ליד קנטרה ונכלא. האיש שסייע בשחרורו אחרי חרשי מעצר רבים היה יוסף ליסנסקי.

תערובת של בדואי ופולני

אם דמתה ארץ־ישראל של אותה תקופה למערב הפרוע של ארצות־הב־רית, היה אז יוסף ליסנסקי הקאובוי של ארץ־ישראל. דוא היה דמות טראגית, ה־שנויה במחלוקת עד היום. הוא נולד ברוסיה ובילדותו התייתם מאמו שנספתה בדליקה. אחיו ואחיותיו נפטרו בילדותם ואביו לקח אותו עמו לארץ־ישראל, שם גרו בבית קרר־ביום במטולה. יום אחד יצא האב ממטולה בדרך לירושלים ומאז נעלמו עקבותיו.

בהיותו נשוי ואב לשני ילדים הצטרף ליסנסקי כשומר לארגון השומר, אך לאחר שרות של שלוש שנים לא התקבל כחבר בארגון. אנשי השומר ראו בו נטע זר, תערובת של בדואי ופולני, הסתייגו מגנדי־רנותו ומרברבנותו. לאחר שסולק מן השומר, כאשר האשימו אותו ברצח ערבי, ייסד ליס־נסקי ארגון שומרים מתחרה בשם המגן שקיבל על עצמו את השמירה במושבות ה־דרום. אנשי השומר ניסו להכשיל את אר־גונו של ליסנסקי ולפי מספר עדויות אף הציגו גרונות במקומות בהם שמרו אנשי המגן. יחד עם זאת היה ליסנסקי ידוע כדון־זיואן ששבר את לכבות בנות המושבות וסיפורי כיבושי הגברים הלילו בכל הארץ. ליסנסקי לא היה מאנשי נילי. הוא פגש באבשלום כשהו היה כלוא בבארי־שבע ורק לאחר שחרורו הצטרף גם הוא לנילי. כאשר ניסה אבשלום, בינואר 1917, לחשוף את ה־מגע עם המודיעין הבריטי ולהגיע שוב ל־מצרים דרך סיני, היה זה רק טבעי שהוא יקח עמו את ליסנסקי.

ב־13 בינואר 1917, יצאו פיינברג וליס־נסקי לשליחות המסיכות ממנה לא חזר אבשלום. הם יצאו מעקרון רכובים על גמלים ומחופשים כבדואים כמאצרים. כי אחד מ־דרך בדואי כדי לחצות את הקוים התורכים בסניי ולהגיע אל הצבא הבריטי שהתקרב אז לאל־עריש.

מה אירע במידבר? זה נשאר בגדר תעלומה שהיו לה כמה גרסאות. על כל פנים רק ליסנסקי חזר חי מהמסע. ב־25 לינואר מסרו הבריטים לאהרון אהרונסון ששהה אז במצריה, כי אחד מ־אנשי נילי שוכב פצוע בבית־חולים בפורט סעדי. אהרונסון מיהר לשם, גילה את ליס־נסקי הפצוע שנמצא במדבר על־ידי משמר של חיילים אוסטריים. ליסנסקי הפצוע סיפר את הסיפור הבא:

"הינו בשטח ההפקר בין קוי התורכים והאנגלים ליד שייך זוויד שבמבואות אל־עריש. עם שחר הגיעה לקראתנו להקת בדו־אים מוויינים, כ־30 במספר, ופתחה ביריות. לקול היריות פנה מורה־הדרך הבדואי ורץ לעבר הוויינים. אבשלום ראה בכך אות ל־בגידתו, ירה בו והרגו. בקרב שהתפתח במקום נמצענו אבשלום ואני. אבשלום, ש־נפגע קשה יותר, ביקש ממני לברוח. הצי־לחתי להימלט."